

До Спеціалізованої вченої ради

Д 41.086.04

Національного університету

«Одеська юридична академія»

м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23.

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертаційне дослідження Ляшенко Андрія Артуровича
«Господарсько-правові основи розвитку туристичної індустрії в Україні»,
подане на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук
за спеціальністю 12.00.04 – господарське право; господарсько-процесуальне
право

Актуальність обраної теми дослідження. Забезпечення економічної безпеки держави та добробуту її громадян шляхом захисту конкурентного ринкового середовища, реалізації конституційного права кожного громадянина на підприємницьку діяльність, формування сприятливого та передбачуваного правового поля є однією з основних функцій держави в умовах розвитку ринкової економіки.

Розвиток господарської діяльності створює необхідні передумови для розв'язання економічних та соціальних проблем, що існують в Україні. Підвищення ролі господарської діяльності, у тому числі і туристичної, є передумовою стабільного економічного зростання та конкурентоспроможності економіки держави, створення нових робочих місць, збільшення податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів.

Відповідно до ст. 5 Господарського кодексу України правовий господарський порядок в Україні формується на основі оптимального поєднання ринкового саморегулювання економічних відносин суб'єктів господарювання та державного регулювання макроекономічних процесів, виходячи з конституційної вимоги відповідальності держави перед людиною

за свою діяльність та визначення України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави.

Держава розробляє та приймає засоби заохочення розвитку всіх суб'єктів господарювання (субсидування, пільгове оподаткування, прискорена амортизація) та адміністративні засоби покарання (штрафи, судові позови) за недотримання правил здійснення господарської діяльності. Такими засобами держава реалізовує регулювання економічної діяльності суб'єктів господарювання, заохочуючи одні види діяльності шляхом субсидування та утримуючи інші через оподаткування.

Як свідчить зарубіжний досвід, для ефективної державної підтримки суб'єктів господарювання засобами бюджетної політики доцільно використовувати такі основні механізми, як: бюджетне кредитування; бюджетні дотації та субсидії тощо. Необхідно зауважити, що в Україні на сьогодні не лише законодавчо закріплено, але й розроблено та відпрацьовано на практиці такий механізм фінансово-кредитного сприяння суб'єктам підприємництва, як відшкодування частини відсоткової ставки за кредитами комерційних банків. Проте обсяги фінансування цих заходів як з центрального, так і місцевих бюджетів є мізерними. А пільгове кредитування та компенсація відсоткових ставок за кредитами за рахунок держави зможе суттєво покращити скрутну ситуацію окремого суб'єкта господарювання та підвищити результативність його діяльності.

Наразі державне регулювання господарської діяльності супроводжується значною кількістю дискусій, які загалом поділяються на два напрями. Так, супротивники державного регулювання стверджують, що воно руйнує ринок та перешкоджає господарській діяльності шляхом встановлення додаткового регулятивного навантаження. Інші вважають, що регулювання сприяє створенню відповідальності суб'єктів господарської діяльності.

Туристичний бізнес, як складова економічного комплексу країни, має численні неврегульовані питання, що не сприяє подальшому розвитку сфери туристичної індустрії в Україні. Таким чином, необхідність належного

правового регулювання порядку функціонування туристичної індустрії визначається метою забезпечення сталого економічного розвитку України.

За таких обставин, проблема пошуку шляхів вдосконалення не лише теоретичних підходів, але й законодавчих засад щодо правової урегульованості туристичної індустрії стає все більш важливою.

Сказане дозволяє зробити висновок про актуальність теми дисертаційного дослідження Ляшенко Андрія Артуровича.

Достовірність та обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується логічно обґрунтованим викладенням змісту дисертації, яка з урахуванням досліджуваної теми не є типовою для наукових робіт подібного змісту, широтою й різноманітністю опрацьованої автором дисертації джерельної бази, використанням прикладів реальних туристичних кластерів, а також оригінальних статистичних даних, які були узагальнені як автором самостійно так і відповідними органами влади.

При написанні роботи автор дисертації опрацював великий масив літератури не лише з науки господарського права, але й загальної теорії права та економіки. Автор дисертації вміє логічно викладати та аналізувати теоретичний і законодавчий матеріал, формулювати виважені висновки, застосовувати різні методи наукового пізнання, вести змістовну і коректну наукову полеміку.

Загалом, дисертаційна робота справляє позитивне враження, оскільки продемонструвала такі якості справжнього вченого, як працездатність, наполегливість і науковий хист. Автор запропонував науці господарського права не лише чітко сформульовані термінологічні поняття, але і цілісне та виважене уявлення про господарсько-правовий розвиток туристичної індустрії з урахуванням її специфіки.

Наукова новизна дисертації Ляшенко Андрія визначається тим, що ця робота є однією з перших наукових праць, яка містить у собі аналіз положень сучасного розвитку туристичної індустрії, зокрема відповідного чинного законодавства, на основі якого визначено системні заходи щодо

вдосконалення господарсько-правового регулювання діяльності суб'єктів господарювання та обґрунтовано основні напрями розвитку туризму в Україні.

Дисертаційне дослідження Ляшенко Андрія містить чимало співзвучних мені думок і положень, які автор сміливо виніс на розсуд широкого загалу науковців та юристів-практиків.

Серед найбільш вагомих висновків наукової новизни можна відзначити такі наступні положення.

Однозначно сильною стороною дисертаційного дослідження слід вважати глибоке теоретичне дослідження сутності туристичної індустрії для чого, автор дисертації вміло визначив основні завдання, які глибоко розкривають зміст теми дослідження.

З погляду практичної цінності положень дисертаційного дослідження, мають пропозиції Ляшенко Андрія щодо вдосконалення визначення змісту основних туризмологічних понять, серед яких: комплексна туристична послуга, турпакет, туристичний кластер, договір надання комплексної туристичної послуги, розробка туристичного маршруту, формування турпакету, а також подорож. Позитивним моментом дисертаційного дослідження є визначення видів державної підтримки суб'єктів малого і середнього підприємництва у сегменті туристичної індустрії.

Вдалим видається визнання поняття туристичної індустрії з погляду господарського-правового регулювання як системи економічних зв'язків між суб'єктами господарювання, господарська діяльність яких спрямована на вироблення та реалізацію туристичного продукту, організацію подорожей (надання комплексної туристичної послуги).

Вартий уваги досліджений історичний взаємозв'язок між розвитком господарської (торговельної) діяльності окремих поселень, міст, держав із розвитком світової індустрії гостинності (туризму) з найдавніших часів до новітнього часу.

Також слушною, а головне корисною є пропозицію Ляшенко Андрія щодо прийняття закону про розвиток туризму, у якому повинні бути обумовлені цілі, завдання та принципи розвитку міжнародного в'їзного та

внутрішнього туризму, а також розроблено програми створення туристичних кластерів у регіонах.

Заслугує на увагу та високу оцінку проведений автором аналіз підходів до визначення туристичної діяльності як предмету правового регулювання, а також багатозначності туристичної діяльності, яка здійснюється суб'єктами туристичної індустрії України.

Все це дозволяє зробити висновок про те, що дисертаційне дослідження написано на достатньому теоретичному рівні, має наукову і практичну цінність, характеризується єдністю суті.

Ці положення та висновки в цілому вирішують поставлене наукове завдання, що має істотне значення для науки господарського та права.

Наукові результати, висновки та рекомендації, викладені у дисертаційному дослідженні, є досить обґрунтованими, що зокрема, підтверджується достатнім рівнем апробації дисертаційних положень висвітлених у шести публікаціях. Крім того, основні результати дослідження були предметом обговорення на п'яти науково-практичних конференціях.

Результати дослідження Ляшенко Андрія можуть бути використані як у науково-дослідній діяльності, так і у правотворчому процесі, правозастосовній діяльності.

Зауваження до роботи.

Незважаючи на загальну позитивну оцінку дисертації Ляшенко Андрія Артуровича, її окремі положення є дискусійними, потребують подальшого розвитку чи додаткової аргументації:

1. Автор дисертації на сторінці 127 зазначає, що слід встановити правило, згідно з яким у договорах про надання туристичних послуг, укладених туроператорами у сегменті внутрішнього і міжнародного в'їзного туризму з безпосередніми «постачальниками» туристичних послуг (готелі, ресторани, екскурсійні бюро, розважальні атракції, інші господарюючі суб'єкти), відповідальність за невиконання або неналежне виконання умов цього договору несе безпосередній «постачальник» туристичних послуг (готель, ресторан, екскурсійне бюро, розважальна атракція, інший

господарюючі суб'єкт туристичної індустрії). Крім того, автор наводить витяг Верховного Суду України від 01 лютого 2013 року у якому зазначено, що відповідальність за невиконання або неналежне виконання умов договору на туристичне обслуговування перед туристом несе туроператор незалежно від того, хто має надати чи надав ці послуги. І не погоджується із таким висновком, оскільки він створює нерівні умови господарювання для туроператорів, які працюють у ринковому сегменті внутрішнього туризму та міжнародного в'їзного туризму, надаючи комплексну туристичну послугу, порівняно із окремими суб'єктами господарювання туристичної індустрії, що є безпосередніми виконавцями/надавачами окремих послуг з турпакету.

Зазначена позиція є дискусійною. Вона, як видається, не відповідає принципу належного виконання господарських зобов'язань та не сприяє дисциплінуванню суб'єктів господарювання у питаннях повного і своєчасного виконання своїх обов'язків перед контрагентом та вигодо набувачем за укладеним договором (с. 149-150). Більш того, з нею складно погодитися, оскільки договір про надання туристичної послуги укладається між туроператором і туристом і по своїй суті є двостороннім договором, в якому правами та обов'язками наділені обидві сторони договору (ч. 3 ст. 626 ЦК України). Тобто, на підставі укладеного договору зобов'язання вникають у туроператора перед туристом щодо належного надання послуг, у випадку ж неналежного надання послуг, турист має звертатися з претензією до другої сторони договору – туроператора, а не до готелю. Оскільки туроператор має укладені договори з готелями, екскурсійними бюро та іншими суб'єктами господарювання, а не турист. Отже, варто було б пояснити більш ґрунтовно цю позицію автора.

2. Дискусійним також є положення, викладене автором дисертації на сторінці 152. Так, автор зауважує, що право туриста самостійно укласти договори страхування не гарантує його реального страхового захисту. Таке правило, на погляд А.А. Ляшенка, дає можливість для зловживань з боку страховика як сильнішої сторони у відповідних правовідносинах, та зазначає, що законодавством не визначено, які саме події слід кваліфікувати як

страховий випадок і яким має бути алгоритм дій у такому випадку - як з боку страховика, так і з боку страхувальника. Зазначені обставини сприяють виникненню суперечок, і, як наслідок, затягуванню виплат страхового відшкодування в обставинах, які не терплять зволікань.

Вважаємо таку пропозицію не достатньо обґрунтованою з огляду на те, що при укладанні будь-якого договору страхування страхувальник має можливість ознайомитися з умовами договору, правилами страхування, в яких має бути визначено, які саме події підпадають під страховий випадок. Крім того, зловживання з боку страховика, якщо вони є, то воно може бути відносно як туриста (споживача послуг зі страхування), так і туроператора.

3. На думку автора дисертації, норми, які стосуються господарської діяльності суб'єктів туристичної індустрії України, слід закріпити у ГК України, а норми, дія яких спрямована на захист прав споживачів туристичної послуги відповідно закріпити у ЦК України. (с. 130).

Однак дисертантом не враховано положення Закону України «Про захист прав споживачів», який регулює відносини між споживачами товарів, робіт і послуг та виробниками і продавцями товарів, виконавцями робіт і надавачами послуг різних форм власності, встановлює права споживачів, а також визначає механізм їх захисту та основи реалізації державної політики у сфері захисту прав споживачів. З урахуванням зазначеного, в роботі було б доцільно більш ґрунтовно зупинитися на дослідженні питання захисту прав споживачів туристичних послуг.

4. Серед результатів дослідження, що становлять новизну другого рівня, сформульовано положення про удосконалення підходів до детінізації відносин у сфері надання туристичних послуг шляхом кардинальної зміни регуляторної політики держави відносно суб'єктів туристичної індустрії України, удосконалення правового режиму їх господарської діяльності (с. 24). Зазначений пункт новизни, на наш погляд, потребує уточнення у щодо контексті переліку змін відповідної регуляторної політики.

Загалом зроблені зауваження і побажання стосуються складних і дискусійних питань, не впливають на загальний високий науковий рівень

дисертації, не піддають сумніву основні наукові результати, отримані автором дисертації.

Загальний висновок. На підставі викладеного вважаю, що дисертація Ляшенко Андрія Артуровича «Господарсько-правові основи розвитку туристичної індустрії в Україні» є завершеною кваліфікаційною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що у сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, яке має істотне значення для науки господарського права та розвитку економіки, а саме: глибоко та критично проаналізовано поняття туристичної індустрії, обґрунтована багатозначність туристичної діяльності, а також необхідність закріплення юридичних гарантій сталого розвитку системи вітчизняного туризму.

Також автором дисертації, на розвиток вітчизняної науки господарського права, з'ясовано здобутки і та недоліки правового регулювання розвитку та функціонування туристичної індустрії, що є необхідною передумовою для підвищення ефективності подальшої науково-дослідницької роботи.

З урахуванням викладеного, вважаю, що автор дисертації – Ляшенко Андрій Артурович на основі публічного захисту заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.04 – господарське право; господарсько-процесуальне право.

кандидат юридичних наук,
юрисконсульт-заступник директора
департаменту супроводження системних
проектів ТОВ «ТЕЛЕКАРТ-ПИЛАД»

В.В. ПЕТРУНЯ

Підпис Петруні Валентини Вікторівни засвідчую.

Генеральний директор
ТОВ «ТЕЛЕКАРТ-ПИЛАД»
«___» квітня 2021 р.

О.С. КОЗЛОВ